

COMITETUL DE STAT PENTRU CULTURA ȘI ARTA
Consiliul pentru răspîndirea cunoștințelor
cultural-științifice

POEZIA POPULARA

Partea I

- stenogramă -

Prof.univ. Mihai Pop

București

1 9 6 6

NOTA METODICA

Consiliul pentru răspîndirea cunoştinţelor cultural-ştiinţifice trimite în sprijinul conferenţiarilor stenograma lecţiei "P o e z i a p o p u l a r ă", Partea I, expusă la Universitatea Populară Bucureşti de către Prof.univ. Mihail Pop, director adjunct al Institutului de Etnografie şi Folclor al Academiei Republicii Socialiste România.

Organizarea unor expuneri pe tema acestui material este deosebit de utilă, deoarece face cunoscută unui larg auditoriu, bogata creaţie populară care reprezintă un important capitol din moştenirea artistică tradiţională a poporului nostru.

Realizate, păstrate şi transmise prin viu grai din generaţie în generaţie, creaţiile populare au suferit în decursul timpului nenumărate modificări. Ele mărturisesc despre lupta străveche a omului pentru stăpînirea naturii, despre lupta împotriva cotropitorilor, despre răscoalele împotriva exploataării boiereşti şi ciocoieşti, despre fenomenele de proletarianizare. În ele găsim mărturia statornică a năzuinţelor poporului muncitor pentru libertate şi dreptate socială, expresia dorinţei lui nestrămutate de a-şi făuri o viaţă fericită.

Cunoaşterea şi preţuirea lor de către noi, oamenii secolului XX, este un act de patriotism şi de cultură, căci nu putem să auzim aceste splendide creaţii populare fără a aprecia desăvîrşitul lor simţ artistic şi fără a fi mîndri că aceste producţii de artă s-au născut pe pămîntul patriei noastre.

Textul de faţă reprezintă deci o sursă de informaţie pentru conferenţiarul de la universităţile populare şi muncitor, cît şi pentru cei care susţin expuneri publice; el nu se va citi ca atare, ci va sluji pentru elaberarea unor conferinţe proprii.

Pentru exemplificarea bogatului nostru folclor, conferinţele pot fi urmate de ilustrări susţinute de formaţii artistice

de amatori, ca și de proiectarea unor filme documentare ca de exemplu: "C-așa-i jocul pe la noi"; "Fata de pe Someș"; "Nunta țărănească"; "Suita bănățeană".

Pentru documentarea conferențiarilor se mai recomandă consultarea următoarelor lucrări:

1. Densușianu Ovidiu: "Flori alese din cîntecele populare" București, 1920.
2. Pop Mihai: Prefață la "Flori alese din cîntecele populare", București, 1960.
3. "Istoria literaturii române", vol.1, București, 1964, partea I, "Folclor literar românesc".
4. Amzulescu Alexandru: "Balade populare românești" București, 1964, vol.I - studiu introductiv.

De asemenea este utilă și consultarea conferinței "Folclorul nostru contemporan" editată de C.R.C.C.S. în anul 1964.

POEZIA POPULARA

Aș dori de la început să mă refer la cîteva caracteristici generale ale poeziei populare.

Poezia populară este poezia nescrisă, creată pe cale orală și transmisă direct din om în om, din gură în gură, din generație în generație. Ea ni se păstrează scrisă în documente anterioare secolului al XIX-lea, doar sporadic, și începe să fie scrisă la mijlocul acestui secol cînd primii noștri scriitori, care sînt și primii noștri folcloriști îi acordă atenție, de data aceasta dintr-o perspectivă culturală bine determinată. Un moment important pentru punerea în valoare a poeziei populare în cultura românească modernă este apariția, în 1852, a culegerii de "Poesii populare" ale lui Vasile Alecsandri. Cam în aceeași vreme, țărani din Ardeal, dintre care unii învățaseră carte, fiind plecați cu armatele imperiului austro-ungar departe de casă, obișnuiau să scrie și să trimită acasă scrisori în versuri.

Dar cu mult înainte de aceste consemnări în scris, poezia orală a existat la noi de secole. Pe planul general al folclorului, ea a existat de milenii, fiind probabil printre primele manifestări artistice ale omenirii.

Este firesc deci să credem că la noi poezia orală s-a născut o dată cu nașterea poporului român, cu formarea limbii române. Poezia este condiționată de existența limbii. Ea se realizează cu mijloacele limbii și nu putem, ca atare, să presupunem existența unei poezii românești înainte de existența limbii române. Dar sîntem obligați să presupunem existența unei poezii românești de îndată ce s-a format limba română, fiindcă este greu să ne închipuim că un popor care a avut organizații sociale, organizație de stat, care a avut o politică de sine stătătoare internă și externă, care a făcut comerț cu celelalte popoare, care a dus războaie ca să-și apere independența, care a construit sate, orașe, monumente istorice, biserici,

mănăstiri, să nu fi creat de la începutul existenței sale și o literatură proprie.

Gredem deci, că mult înainte de secolul al XVI-lea - când apar primele noastre monumente scrise în limba română - a existat o literatură românească orală. Pînă în acest secol, cînd călugării din mănăstiri se străduiau să traducă stîngaci din slavonește în limba română psalmii sau să consemneze faptele domnitorilor în cronici, poporul crease cu veacuri înainte o literatură foarte bogată, crease minunata poezie a obiceiurilor, poezia epică, cîntecele eroice, baladele, crease fără îndoială o poezie lirică în care își exprima durerile și bucuriile, ura și revolta, dar și elanurile optimiste, crease o literatură în proză, multe legende, basmele fantastice, ghicitoriile și proverbele. Există deci o întreagă literatură în care principalele genuri erau bine reprezentate, literatură care este mult mai veche decît primele forme de literatură scrisă românească.

Această literatură a fost de la început o literatură a poporului și ea a continuat să fie tot timpul, pînă în zilele noastre, poezia oamenilor muncitori de la sate și de la orașe, devenind totodată un puternic izvor de inspirație pentru cărturarilor care au rămas strîns legați de viața și năzuințele poporului.

S-a spus multă vreme că poezie populară n-au avut decît satele. Noi știm însă că majoritatea orașelor noastre au avut și au încă o însemnată poezie orală. Chiar Bucureștii, capitala țării, au avut pînă de curînd buni deținători de cîntece bătrînești de la care s-au cules interesante piese epice. Au avut și mai au încă frumoase cîntece lirice, după cum au păstrat o parte din cîntecele de lume, mai cu seamă în cartierelor periferice.

Se întîmpla pînă mai de curînd să treci pe stradă și dintr-o dată să auzi de undeva, dintr-un bloc, răsunînd un foarte frumos cîntec popular tradițional. Nu de mult s-a găsit într-un bloc nou un caloriferist care făcuse un cerc de povestit, unde povestea basme aduse din satul lui. Deci în plin București, în viața cea mai modernă, literatura populară tradițională continuă să trăiască.

Poezia populară este strîns legată de viața oamenilor. Ea oglindește modul lor de trai, concepțiile lor despre lume, oglindește gîndurile, idealurile lor și din această cauză este greu să vorbim despre această literatură, ca și despre orice altă literatură de altfel, desprinzînd-o de viața pe care ea o reflectă în chip complex.

Dar legătura poeziei populare cu viața se datorește și caracterului ei colectiv. Creatorii ei, cei care o transmit și o modifică prin noi variante, sînt de cele mai multe ori necunoscuți. Născută și transmisă din generație în generație, la făurirea fiecărei poezii au contribuit prin variante succesive multe generații de oameni. Chiar atunci cînd găsim poezii pe care le culegem de la anumiți cîntăreți populari și ei ne spun că le-au făcut, ne dăm foarte bine seama că aceste poezii au sute de autori anteriori. Prin acest caracter, deci prin această largă și profundă legătură cu tradiția, poezia aparține colectivității. Cei care o cîntă, cei care o crează, o modifică mereu. Pentru ca modificările lor să poată intra din nou în circulație și să dea posibilitate altor generații viitoare să o preia și să o modifice iarăși, trebuie ca fiecare poezie să fie primită de colectivitate.

Un poet cult poate să spună uneori că scrie numai pentru el și că-l interesează prea puțin ce spun ceilalți. Un poet popular dacă ar cînta un cîntec pe care îl consideră numai al lui, acest cîntec, dacă nu este scris, se pierde în momentul în care l-a cîntat. Pentru ca un cîntec să aibă trîinicie trebuie să fie acceptat de ceilalți și să fie dus mai departe. În felul acesta el devine efectiv un bun al întregii colectivități. Dar el nu poate să devină un asemenea bun decît dacă exprimă modul de viață, concepția despre lume, gîndurile, idealurile întregii colectivități. Din această cauză, cînd vorbim despre poezia populară, sîntem obligați să o tratăm în strînsă legătură cu viața oamenilor.

Constatăm, în general, că cea mai mare parte a poeziei noastre populare este poazia cîntată și nu poezia spusă. Numai cîteva dintre poeziile populare se spun. Se spun ghicitorile, cînd sînt în versuri, se recită scandat "Plugușorul". Se spun cu un anumit ritm descîntecele. Se recită uneori,

tot scandat, strigăturile. Dar dincolo de acestea, tot ce este poezie lirică, tot ce este poezie epică, tot ce este poezie a obiceiurilor este poezie cîntată.

Deci, pe lîngă această mare vechime, pe lîngă caracterul ei oral, pe lîngă caracterul ei tradițional, pe lîngă această expresie a sentimentului și modului de viață colectiv, poezia populară mai are și trăsătura specifică de a fi în cea mai mare parte poezie cîntată.

Care sînt în fond diversele genuri ale poeziei populare?

Cînd căutăm să punem rînduială în multiseculara creație poetică populară, noi împărțim poezia nu numai în felul în care se împarte de obicei poezia cultă, adică în poezie lirică și în poezie epică, ci sîntem nevoiți să mai adăugăm și o nouă poezie, a obiceiurilor, fiindcă o mare parte a poeziei populare trăiește în cadrul obiceiurilor.

Deci, mai întîi despre obiceiuri.

Poporul a creat pentru diversele sale necesități de viață obiceiuri legate de muncile și de zilele de peste an și obiceiuri legate de viața de familie, asupra cărora nu este nevoie să insist, fiindcă fiecare dintre dv. le cunoașteți. De altfel, în țara noastră, atunci cînd vorbim despre creațiile populare, despre folclor, vorbim întotdeauna unor oameni care au o experiență folclorică proprie, fiindcă folclorul a fost și este la noi foarte viu; fiecare dintre noi trăiește în anumite momente în mijlocul folclorului; cei care au copilărit la țară îl cunosc foarte bine. Deci, ceea ce spunem se leagă de o experiență pe care fiecare dintre noi o are.

Dar să revenim la obiceiuri și la cîteva dintre categoriile importante ale acestui gen de poezie populară.

Întîi, există la noi o mare bogăție de obiceiuri legate de sărbătorile Anului nou. În repertoriul folclorului de Anul nou un loc aparte îl ocupă colindele, care sînt de două feluri: cele scurte, spuse de copii, uneori pline de haz, altele enumerînd anumite bunuri pe care este de dorit ca fiecare gospodărie să le aibă, apoi foarte bogatele și foarte frumoasele colinde pe care le cîntă tineretul. În multe regiuni ale țării, de pildă în tot sudul Transilvaniei, în Muntenia, în special în zona Bucureștilor și chiar pe tot

Bărăganul și în Dobrogea, aceste colinde se păstrează încă foarte bine.

Intr-un sat de pe Valea de jos a Mureșului am numărat 40 de colinde diferite pe care le cîntă ceata de feciori, care se ducea cu colindul. Colindele sînt de fapt niște cîntece de urare prin care ceata de flăcăi felicită casa la care se duce și îi urează în versuri viață fericită, bunăstare, bogăție pentru anul care vine. Felicitarea nu are un caracter general. Ura-rea se adresează în colinde aparte fiecărui membru al familiei, diferitelor categorii sătești. Există colinde speciale cu care se felicită gazda casei. Există alte colinde ce felicită flăcăul tînăr care este în casă, care trebuie să se însoare sau fata care trebuie să se mărite. Există colinde pentru copiii mici. Există colinde pentru casele care au oameni plecați de acasă, există colinde profesionale: pentru ciobani, vînători. Există colinde pentru vameși - ocupație vestită în trecut ș.a.m.d. Temele unora din aceste colinde sînt foarte frumoase. Folclorul nostru păstrează o colindă aparte în care se vorbește despre tînărul flăcău care luptă cu leul. Tînărul vine acasă de la un drum lung. Colinda descrie o gospodărie patriarhală în care casa este așezată în mijlocul cîmpului și în jurul casei este grădina cu pomi, grădina cu legume, ogoarele. Mama plînge că a venit o fiară de la munte care - cum zice în colindă:

"Ce-a fost bun, tot a mîncat,
Ce-a fost rău, tot a stricat..."

Tînărul intră în casă, ia arcul din cui, încalecă pe cal și pleacă la munte. Ajunge la un anumit loc și găsește leul dormind sub un mărăcine înflorit. Calul strănută, cum se întîmplă deseori în epica populară și leul se trezește și - ca în basme - îl întreabă pe tînăr dacă vrea: "Din sabie să ne tăiem sau din luptă să ne luptăm". Tînărul alege lupta. Se luptă bărbătește cu leul și-l biruie, îl leagă cu o frînghie de mătase și-l ia pe umeri și coboară cu el prin lanurile de grîu și prin livezile de pomi. Fetele ies din gospodării pentru a-l întîmpina și-i cîntă un cînt de felicitare care spun: "Ferice de acea maică,/ Ce-a scăldat și legănat,/ Un tînăr atît de voinic, încît poate să aducă viu leul legat,/ Leul viu, nevătămat".

Alături de colinde un loc important în poezia obiceiurilor îl ocupă Plugușorul pe care îl cunoașteți cu toții. Apoi există urările cu sorcova, cu vasilca ș.a.m.d. În Transilvania, urările spuse de către ceata de flăcăi când merge cu țurca sînt de multe ori forme străvechi de plugușor.

Pe lângă poezia obiceiurilor de Anul nou, există o întreagă literatură - poezia sărbătorilor de peste an. Există acele cîntece de foarte veche proveniență care se cîntau înainte pentru a provoca ploaia cu paparudele sau cu Scaloianu. Se găsesc, de pildă, în Transilvania, acele foarte frumoase poezii care se cîntă la culesul recoltei cînd se face o cunună pe care fetele o poartă pe cap și care este stropită cu apă și adusă cu alai pînă la casa gospodarului.

Mai există o mare literatură a cîntecelor legate de obiceiurile de familie. Printre acestea se numără orațiile și conăcările de nunță sau acel foarte plin de haz cîntec care se cîntă în Ardeal la masa mare cînd se aduce nașilor găina.

Mai puțin cunoscute, fiindcă nu sînt răspîndite în toată țara, sînt cîntecele ceremoniale de înmormîntare a căror poezie este iarăși de mare frumusețe. Nu bocetele care se cîntă încă peste tot, ci cîntece legate de anumite momente ale ceremonialului de înmormîntare. În cele două zile cînd mortul este încă în casă, în Oltenia de sub munte, în Banat și în Hunedoara, un grup de femei iese în zorii zilei din casă, se așază cu fața spre răsărit înainte de a ieși soarele și cîntă un cîntec, în care zorile, închipuite ca niște personaje mitologice, sînt rugate să întîrzie pînă cînd se pregătește de marea călătorie "dalbul de pribeag", frumoasă metaforă pentru cel mort, pentru cel care pleacă. Cîntecul zorilor descrie apoi toate pregătirile care se fac pentru înmormîntare și toată călătoria "dintr-o lume-n altă lume". În tradiția populară, "lumea de dincolo" seamănă foarte mult cu lumea reală, așa de mult încît cei vii trimit prin cei care mor mesaje morților din neamul și din satul lor, pe care "dalbul de pribeag" îi va găsi adunați într-o casă mare pentru ca să-l aștepte.

Tot un cîntec de ceremonial este cîntecul bradului. În zona în care se păstrează aceste cîntece, se aduce pentru cei

care au murit de tineri, un brad înalt care se cheamă și su - liță, ale cărui crengi sînt tăiate. Se păstrează numai coroa - na care este împodobită. Bradul se poartă cu alai și se pune la mormînt.

În cele ce urmează ne vom referi la poezia populară epi - că.

Folclorul nostru păstrează o foarte bogată poezie epică eroică, cîntată mai cu seamă de lăutari în toată valea Dună - rii, astăzi mai cu seamă de la cotul Calafatului cam pînă spre Brăila, cîndva și în Banat, mai mult înspre munte și în Moldova. Sînt așa zisele "cîntece bătrînești" care se cîntă încă și astăzi la masa mare de nuntă în unele locuri, dacă sînt bătrîni cărora le place să le audă și le cer, fiindcă cei tineri le cer din ce în ce mai puțin.

Cîntecele haiducești apar în secolul al XVIII-lea și se - colul al XIX-lea în fiecare regiune care și-a avut haiducul ei vestit. În Oltenia, a fost Iancu Jianu, prin Argeș și prin Muscel, a haiducit Radu lui Anghel din Greci. La Buzău, a fost vestitul haiduc Gheorghilaș, în Moldova, Bujor, Groza, în nor - dul Ardealului, Pîntea Viteazul, în Făgăraș, Vălean sau Dăian, în Banat, Mantu. Dacă am cerceta mai de aproape cîntecele hai - ducești, am vedea că acești eroi populari au existat aproape în fiecare regiune. Erau oameni răzvrătiți împotriva orîndui - rii sociale existente și care căutau să corecteze nedreptăți - le sociale în felul lor. Din această cauză poporul i-a glori - ficat ca pe niște eroi. La toate popoarele - nu numai la po - porul nostru - există o singură definiție a haiducului: "hai - ducii sînt cei care iau de la cei bogați și dau la cei săraci".

În poezia epică există un strat foarte vechi, un strat pe care noi, folcloriștii îl numim mitologic, în care sînt prelucrate poetic, în formă amplă, uneori mergînd pînă la 500-600 de versuri (și am găsit lăutari în valea Dunării care pînă astăzi mai cunosc peste 30 de astfel de cîntece, deci cu - nosc și recită cîteva mii de astfel de versuri) teme mitolo - gice, cum este lupta eroului cu balaurul în Iovan Iorgovan sau cum este vestita temă răspîndită cîndva în toată Europa, astăzi numai la popoarele din zona noastră, a zidirii unei ființe vii în zidul mănăstirii, Meșterul Manole.

Cîntecul despre Meșterul Manole este foarte rar astăzi. În zona de poezie eroică nu s-au mai găsit în anii din urmă decît vreo două sau trei variante. În schimb, în nordul Transilvaniei, acest cîntec se cîntă încă sub formă de colindă. De întindere mult mai redusă și probabil într-o formă mai veche el a intrat în repertoriul obiceiurilor de An nou. Tot **stratului** foarte vechi aparține probabil și acel cîntec căruia folcloriștii noștri din trecut i-au consacrat studii importante, care are aceeași temă pe care a prelucrat-o marele poet german Bürger, tema Lenore. Este vorba de mama care are nouă feciori și o singură fată. Vin pețitori din toată lumea, dar mama nu vrea să-și dea fata, nici fata nu vrea să se mărite. Frații însă insistă foarte mult și cel mai bătrîn dintre ei, Constantin, îi făgăduiește că dacă se va mărita va veni în fiecare an s-o aducă acasă să-și vadă mama. Fata se mărită și în timpul unei molime frații mor. Dorul mamei de fată, dorul fetei de mamă, în unele locuri blestemul fetei adresat fraților care au obligat-o să se înstrăineze, nu lasă pe fratele cel mai mare să zacă liniștit în mormînt. El se preface în strigoi, se duce să-și ia sora și o aduce noaptea la casa mamei. Este o temă foarte răspîndită în folclorul european, cu versiuni specifice la popoarele din sud-estul Europei.

Epica a mai păstrat și cîntece din perioada feudală, cîntece care vorbesc despre viața de la curte, sau despre anumite conflicte în cadrul societății feudale cum este, de pildă, Cîntecul lui Corbea, Cîntecul lui Oprișan sau Dobrișan, sau cîntecul lui Mihu haiducul. S-au păstrat, apoi, numeroase cîntece de luptă cu turcii.

Trebuie remarcat că o bună parte din aceste cîntece vorbesc despre conflicte locale, la Dunăre și prin viața pe care o descriu, modul de trai al oamenilor, anumite întîmplări din târgurile de pe valea Dunării, sînt probabil creații care s-au cîntat la oraș. Ele nu sînt deci creații țărănești, ci creații orășenești, ceea ce confirmă încă o dată că și mediile populare de la orașe, cîntăreții lor populari, au reacționat poetic la evenimentele acestea și au creat o întreagă literatură eroică de luptă împotriva turcilor.

Atitudinile multiple ale omului față de diferitele aspecte ale vieții se oglindesc în lirica populară, în cîntecele lirice.

În cîntec, lirica populară exprimă, prin moduri proprii genului, lumea bogată, profundă și foarte variată a sufletului popular, trăirile și idealurile oamenilor. Sentimentele exprimate în lirica populară se proiectează pe fondul real al vieții și muncii, se împletesc cu moravurile, se leagă adesea de întîmplări concrete din viața colectivităților și indivizilor. Deci, în ansamblul lui, cîntecul liric ne dă o imagine amplă a vieții din trecut și de astăzi a poporului.

Viața cu fețele ei multiple, avînd în centrul ei modul de trai, munca, iubirea și ura, lupta și victoria sau înfrîngerea omului, își găsește oglindirea artistică în lirica populară. Accentul nu cade însă pe fapte, pe desfășurări ceremoniale spectaculoase sau pe conflicte ce se cer rezolvate prin acțiuni dramatice, ca în folclorul obiceiurilor sau în teatrul popular și nici pe relatări de fapte eroice ori de întîmplări extraordinare ca în epică, ci pe felul cum se reflectă toate acestea în sensibilitatea omului obișnuit, pe reacția lui firească în mersul complex al vieții, pe ceea ce trăiește și simte fiecare. Pe cînd obiceiurile și reprezentările dramatice populare au loc numai la anumite date legate de muncile de peste an sau de momentele mai importante din viața omului, iar epica cere și ea de fiecare dată, pentru a realiza concret, o anumită ocazie și o anumită ambianță, cîntecul liric trăiește în viața de fiecare zi a oamenilor, poate fi cîntat oricînd și oriunde. Pentru a-i da viață, colectivitatea folclorică nu se împarte în actori și spectatori, în cîntăreți sau povestitori și ascultători. Fiecare cîntă înainte de toate pentru el însuși; dacă întîmplător îl ascultă și alții, atunci cîntă și pentru delectarea acestora. Cîntecele lăutărești sînt, ce-i drept, cîntece de ascultare, dar la realizarea lor rolul lăutarilor și participarea ascultătorilor, raportul dintre interpretare și receptare este altul decît în celelalte genuri ale creației populare.

Ca întreg folclorul, cântecul liric este colectiv prin valoarea generală a sentimentelor, năzuințelor și intențiilor exprimate, prin legătura profundă cu tradiția. Chipul concret în care exprimă sentimentele, năzuințele și intențiile fiecăruia, atitudinea pe care omul ca individ o are față de cântec, conștiința că îi aparține prin toată puterea de expresie, dă însă caracterului colectiv al liricii populare un conținut propriu, ce apare atât în procesul de creație cât și în receptarea și transmiterea ei. Fiecare cântăreț popular se simte îndreptățit să intervină nu numai în interpretare, ci și în conținutul cântecului, creînd variante care să exprime mai bine stările lui sufletești. Trecerea de la variante la cîntece de sine stătătoare se face deci, cu ușurință. În cântecul liric interpretarea se confundă adesea cu creația, creația nouă continuînd firul neîntrerupt al tradiției. În conștiința colectivității și a exponenților ei artistici, a creatorilor și bunilor interpreți, trăiește de obicei, trecînd din generație în generație prin acel mod propriu de transmitere directă și neîntreruptă, o mare parte a repertoriului liric tradițional și toate modurile de realizare elaborate în cursul veacurilor. În evoluția istorică a genului, ele sînt mereu îmbogățite cu noi mijloace expresive, elaborate de forța creatoare a poporului. Ceea ce folcloriștii numeau altădată "contaminare" nu este un procedeu mecanic de alipire a mai multor cîntece sau fragmente de cîntece, ori imagini, ci tocmai modul complex în care creatorii populari știu să folosească resursele sistemului de mijloace artistice, pentru a înnoi cîntecele existente sau pentru a ajunge să exprime cu mijloace noi, noi realități, noi trăiri.

Atitudinea omului față de aspectele multiple ale vieții din trecut se oglindește în lirica noastră printr-o tematică foarte variată. Poporul a creat cîntece care exprimă concepția lui despre rostul cântecului în viața omului și cîntece în care se cristalizează, în înțelepte formulări de mare valoare generalizatoare, îndelunga lui experiență de viață, gîndurile lui despre mersul lumii și despre soarta omului. Natura de care săteanul trăiește atât de strîns legat, căruia

fi atribuie sentimentele și gândurile sale, pe care în trecut a luat-o adesea ca mărturie sau termen de comparație pentru greul vieții lui, apare ca plan de desfășurare a întregii lirici populare și ca plan de reflectare a diferitelor teme. Relațiile de familie formează un alt grup tematic. Alături de ele se situează bogata tematică a cîntecelor de iubire, de dragoste, de dor, care împreună cu cîntecele cu teme sociale cuprind cea mai mare parte a liricii populare. Tematica socială se oglindește în folclorul nostru în cîntece iobăgești de protest și de răzvrătire, împotriva exploatării feudale, cîntece haiducești și cîntece ale "copilului străin", apoi cîntecele răscoalelor țărănești. Nemulțumirea de a fi luat în armată și ura împotriva războiului este exprimată în numeroase cîntece populare care au trăit latent în timp de pace în folclorul tradițional, dar au reintrat în circulație, s-au îmbogățit cu oglindirea artistică a suferințelor cauzate de fiecare război și au dominat, în timpul războaielor, folclorul satelor. Temele vechi de înstrăinare întîlnite în cîntecele vieții de familie au căpătat, o dată cu proletarizarea unei mari părți a țărănimii, variante noi. Au apărut cîntece de slugi, cîntecele celor emigrați în America, cîntecele celor ce lucrau la pădure, în mine sau în fabricile capitaliste din țară.

Timpul nu-mi permite să mă opresc asupra fiecăreia din aceste categorii tematice pentru a vă arăta concret cum se realizează ele în lirica populară românească. Îngăduiți-mi deci să insist numai asupra unora din aceste grupuri tematice, asupra cîntecelor despre soartă și noroc, asupra cîntecelor de dragoste și dor, asupra cîntecelor țărănești de răzvrătire și asupra cîntecelor de înstrăinare.

Privită sub perspectiva condițiilor sociale concrete care au generat-o și care sînt clar exprimate în cîntecele cu tematică socială, poezia populară despre soartă și noroc nu apare ca o expresie a fatalismului popular. Aceste cîntece nu sînt doar filozofări pe marginea existenței umane, ci expresii tragice ale clipelor de mare deznădejde pe care le trăiau femeile măritate printre străini, orfanii rămași de izbeliște, slugile, soldații, cei plecați din sat și toți cei ce veacuri de-a rîndul au fost sortiți să îndure umilințe și împilări. În aceste

cîntece nu răsună resemnarea poporului ci profunda lui omenie ultragiată de nedreptatea socială. Faptul ni-l dovedește acest minunat cîntec din Țara Oașului: Frunză verde-a codrului/ Jăl-cui-m-aș și n-am cui,/ Că supărat ca mine nu-i,/ M-aș jălculi codrului;/ Codru are frunza lui/ Și nu crede nimurui,/ Pînă-i frunza pă dînsu,/ Nu vrea crede la altu;/ Dacă frunza i-o pica,/ Nu știu crede-m-o o ba;/ Crede-mi codrule, și mie,/ C-am fost prunc de omenie./ Prea mult rău mi s-o dat mie./ Cînd s-o-mpăr-țit năcazu/ Eram la cîmp la lucru;/ Tot gîndesc cum s-o-mpăr-țit/ Că prea mult mi s-o init./ Atîta mi s-o init,/ Că șonan n-am osîmbrit,/ De frică treabă să-l port,/ Că vezi, codrule nu pot./ Văzînd că nu-o pot purta/ Prinde-mi ochii a lăcrima,/ Grea pedeapsă-i aiasta./ Osîmbritu-am o ba ?/ Codrule, n-am osîmbrit,/ Pă nime n-am năcăjit!/ De-am văzut om supărat,/ De-am putut l-am ajutat/ Cu graiul l-am mîngăiat./ De nu, am mărs și l-am lăsat./ De n-am putut bine-ai face,/ Dusu-o-am și i-am dat pace./ De năcazuri năcăjesc/ Și prin codru pribăgesc./ La frunză mă jălcuiesc,/ La frunza cea de pă munt,/ Că n-am oameni cunoscuț./ Numai frunza și codru,/ Care-i pă tot pămîntu,/ Numai frunza și iarba/ Care-i pă tătă lumea/ Și-o biată păsărea/ Mîngîie inima mea".

In lirica de dragoste și de dor întîlnim adesea cîntece care descriu frumusețea flăcăului și a fetei. Portretul tînărului flăcău și a tinerei fete elaborat îndelung de popor a căpătat forme multiple, deosebite prin frumusețea lor, forme ce dezvăluie evoluția canonului popular despre frumos și nuanțele lui locale. Un cîntec ardelenesc ne dă următorul portret al badiului: "Badiu meu, tînăr copil,/ Mîndru ca un trandafir,/ Cînd îl vād seara la poartă,/ Parcă-i rujă rourată,/ Cînd îl vād seara pe lună,/ Parcă-i floare din grădină,/ Cînd îl vād seara pe stele,/ Parcă-i cruce de mărgele." Pentru a realiza frumusețea badiului, cîntecul îl compară treptat cu frumuseți din peisajul satului sau cu podoabe apreciate deosebit de gustul sătesc, cu trandafirul, cu ruja înrourată, cu floarea din grădină și cu crucea de mărgele. Și în cîntecul maramureșan, imaginea este realizată tot prin comparații, dar acestea sînt menite nu atît să scoată în evidență frumusețea și tinerețea cît mai cu seamă bărbăția. Badea nu mai este tînăr copil, ci: "Cît îi lumea și

țara,/ Nu văd om ca pe badea,/ Numa-n munte este-un brad,/ Așa
tinerel și nalt./ Numa-n munte este-un chidru/ Așa tinerel și
mîndru".

Infățișarea moldovenească a iubitului este plină de ima -
gini de mare frumusețe poetică. Cîntecul este individualizat:
"Mîndră-i floarea de cireș,/ Dar mai mîndru Gheorghieș,/ Ver-
de-i frunza macului,/ Mîndru-i chipul dragului,/ Frunză verde
peliniță,/ Măi bădiță, măi bădiță,/ Nu-ți găsesc samăn pe lu-
me,/ Nici la suflet, nici la nume,/ Nici la ochi, nici la
sprîncene,/ Două, două pene,/ Nici la limbă viers de frunză,/ Cînd
vrei mîndra să te-auză,/ Și din gură să-ți răspună,/ Măi
bădiță, Gheorghe, Mîndră floare de cireș". Prin profunzimea
sentimentelor, prin delicatețea desăvîrșită cu care le exprimă,
prin frumusețea imaginilor, a comparațiilor și prin țesătura
măiestrită a acestora, acest cîntec poate sta alături de mari-
le creații ale folclorului nostru, de Miorița sau de legenda
Meșterului Manole.

Intr-un cîntec cu veche savoare lăutărească și cu un în-
ceput ce amintește cîntecele de lume ale lui Anton Pann, cînt
cules de la Ioniță lăutarul din Rudăreni-Ilfov la 1867, de
G.Dem Teodorescu, portretul tînărului flăcău este aproape iden-
tic cu cel din Miorița: "Foaie de sulfină,/ Cine-mi tot suspi-
nă,/ De vale-n grădină ?/ Fata din Muscel,/ De isprăvnicel,/ Din
gură zicea,/ Și mi se ruga:/ Nu mă bate taică,/ Nu mă bate mai-
că,/ Că eu drept voi spune,/ Sărmana de mine,/ Asear'pe-nserat,/ Cî-
n'm-a sărutat,/ Un voinic înalt,/ Nalt și sprîncenat,/ Feți -
șoara lui,/ Spumă laptelui,/ Sprîncenele lui,/ Pana corbului,/ Ochișorii
lui,/ Mura cîmpului,/ Coaptă la pămînt,/ Neatinsă de
vînt,/ Spicul grîului,/ Chiculița lui,/ Spicul orzului,/ Nalt
și subțirel,/ Tras printr-un inel,/ Nu mă bate taică,/ Nu mă ba-
te maică,/ Că asear pe-nserat,/ El m-o sărutat". Canonul de fru-
musețe bărbătească, pe care îl cunoaștem în general din Miorița
este frecvent în lirica noastră. Apare la forme ce par foarte
vechi și continuă să fie folosit și în cîntecele de astăzi. El
face parte din cristalizările de mare valoare ale creației noas-
tre populare.

Badea nu este prețuit numai pentru frumusețea lui fizică,
ci și pentru calitățile lui morale, pentru comportarea lui în

viață. În cîntecul popular acestea sînt întotdeauna strîns legate de cele fizice: "Foaie verde poronic,/ Dragu-mi-i badea voinic,/ Că pășește voinicește,/ Și ajunge unde gîndește./ Că pășește rar și tare,/ Și ajunge unde gînd are./

~~X~~ Portretul fetei frumoase apare și el în nenumărate forme clasice, comparații și paralelisme. "Ceru-i mare,/ Stele multe,/ Și mai mari și mai mărunte,/ Dar ca luna,/ Nu-i nici una,/ Ca luna de luminoasă,/ Și ca mîndra de frumoasă,/ Nu știu luna-n ceruri trece,/ Ori puica la apă rece,/ Nu știu, luna s-au ascuns,/ Ori puica nu-mi dă răspuns".Urmînd aceeași metodă de construire a imaginilor, un cîntec moldovenesc coboară de la comparațiile astrale, la frumusețile naturii: "Lelea-i scumpă ca o salbă,/ Floarea badii, floare albă,/ Floarea badii rourată,/ Și n-o dau pe lumea toată".

De multe ori atributele frumuseții feminine sînt în poezia tradițională foarte apropiate de cele întîlnite în descrierea flăcăului frumos din Miorița, din colinde sau din cîntecele lirice amintite. Aceasta arată din nou că poporul a elaborat aceste imagini, pe care le-a păstrat în arsenalul său de mijloace artistice și le-a folosit în chipuri diferite în nenumăratele lui creații artistice: "Trandafir verde frumos,/ Mi-a fost drag ce-a fost frumos,/ Ochi negri mi-au fost dragi,/ Că-s frumoși ca și doi fragi,/ Că-s negru ca două mure,/ Crescute vara-n pădure,/ La umbruță, la răcoare,/ Nearse de pic de soare;/ Sprîncenele amîndouă/ Parcă-s picături de rouă,/ Și așa de gingășele,/ Se miră lumea de ele,/ Și guriță ca la ea,/ În lume nu se găsea".

În lirica de dragoste, ca și în celelalte grupuri tematice ale cîntecului liric, dorul are un loc aparte. Cuvîntul a fost socotit de lingviști și de folcloriști ca un cuvînt de rezonanță deosebită, intraductibil în alte limbi. În concepția populară, sentimentul chinuitor al dorului s-a conturat atît de puternic încît a ajuns să se întruchipeze, să se identifice cu însăși ființa dorită. Dorul este călător, pribeag ca și omul, este de fapt, de multe ori, o întruchipare a iubitului. "Foaie verde de sulcină,/ Trece dorul prin grădină,/ Și-mi tot face din mînă", sau "Trece dorul îmbrăcat în co-

jocel,/ In cap cu cușmă de miel". Intr-un cîntec din nordul Moldovei, dorul vine pe seară, el este primit în casă ca un drumeț de mult așteptat, ce vine de departe: "Trece dorul prin grădină/ Cu fînar și cu lumină,/ Și merge la o vecină/ Vecina veni acasă/ Și doru s-o pus la masă". In foarte multe cîntece, dorul se înrădăcinează în sufletul omului, sau leagă pe om cu rădăcini adînci de anumite locuri de unde nu poate să se rupă. "Frunză verde de sulcină,/ L-a mea puică în grădină/ O prins doru rădăcină,/ Eu îl sap să-l duc acasă,/ Șapte rădăcini nu-l lasă,/ Eu îl sap să-l pun în sîn,/ Șapte rădăcini îl țin".

Intruchiparea dorului face din el uneori o făptură fabuloasă, care trăiește în vîrfuri de munte. "Sărac dorul badiului,/ Că-i pe vîrfu muntelui", zice un cîntec ardelenesc, sau: "Numa spurcatu de dor,/ Sade-n vîrfu munților". De la munte, probabil de la ciobani, dorul este adus de vînt. "Bate vîntu dinspre munte/ Și-amiroase a doruri multe". In vîrfuri de munte dorul are casele lui, curțile dorului: "Măi bădiță, pană verde,/ Rău mă tem eu că te-oi pierde,/ Că te-am mai pierdut o dată,/ Și te-am căutat lumea toată,/ Sus la vîrfu muntelui,/ La curțile dorului". Intr-o variantă din Moldova, dorul este dureros pentru că izvorăște din greul vieții, nu numai din dragoste: "La mijlocul codrului/ Zării casa dorului,/ Mă poștește doru-n casă,/ Și mă pune după masă./ Doru mă pricepe bine/ Că mai am pe oarecine/ Și mă-ncreabă/ De ce-s tînără și slabă/ Eu îi spun dorului meu/ Că de mică-s tot la greu./ Frunză verde barbanoc,/ Imi cade inima-n foc,/ Și tot arde și se frige/ Și n-ară gură să strige,/ Că gură cînd ar avé/ Ar striga cît ar puté./ Intru-n casă, ies afară,/ Inima-mi sloboade pară/ Ies la cîmp ca să o stîng,/ Eu mai tare mă aprind".

Dorul este un sentiment polivalent, omul are doruri multe: "Cîte flori sînt într-un pom,/ Atîtea doruri are un om", și dacă cineva zace în stăpînirea lui nu scapă ușor: "Nu scapă cu mintea-ntreagă". Totuși, dorul este o mîngîiere pentru cei ce iubesc ca și pentru cei ce sînt departe de satul lor. Dorul nu este însă privit întotdeauna cu gravitate. El poate

fi admonestat pe ton șăgalnic, ca orice flăcău: "Foaie verde amărăciune,/ Cum nu-i dorul mare cîine,/ Că vine-n brațe la mine/ Și se suie pe genunche,/ Și-mi îndrugă mii și sute/ Pînă mă scoate din minte./ Și de-acolo fuge și rîde".

În peisajul nostru folcloric, dorul vine pe drumuri lungi care în formele mai vechi se limitează la perspectiva satului, la plai și la munte, ca element de comparație. "Lung e drumul plaiului,/ Dar mai lung dorul badiului./ Drumul plaiului se gată,/ Dorul badii niciodată". În cîntecele mai noi, o dată cu ieșirea țăranilor din limitele satului, termenul de comparație al dorului capătă alte orizonturi și ajunge în cele mai multe cîntece chiar la localizări: "Drumul dorului" este lung ca drumul Clujului sau ca drumul Gorjului. Dincolo de aceste exprimări concrete dorul vine "peste multe dealuri, peste văi și dealuri", "te ia în brațe" și "te trece pădurile", vine sau este trimis "pe pîrîu și pe izvor", "pe vale și pe izvor, pe gurile tuturor", și nu poate fi oprit nici de vraja cîntecului din fluier. Dorul este mai repede ca vîntul, ca fulgerul și ca gîndul, zboară ca o pasăre din cra - că-n cracă și nu este nimeni care să-l poată întrece.

Mesagerii dorului și ai dragostei au în lirica noastră populară reprezentări bogate și pline de proaspete imagini rurale. Într-un cîntec moldovenesc, bădița Ion își trimite dorul "Ca un măr rotunjior" iar fata îi trimite ca răspuns "un ștruț de zmeurea,/ Parcă e gurița ta". Într-un cîntec mai vechi, cu rezonanță de colinde, dorul se trimite prin "carte", prin scrisoare sigilată în "patru cornuri". Sigiliile sînt și aci comparate cu elemente de mare prospețime din viața și natura omului. "Frunză verde mărgărit/, Colo-n deal la răsărit/ Este un măr mîndru-nflorit,/ Cu crăngile de argint,/ Vîntu bate, Măru pică,/ Mi-a trimis carte Florică,/ În tuspătru cornurele/ Patru nuci și patru pere,/ Nu le pot mînca de jele,/ De doru mîndruții mele".

Foarte grăitoare sînt versurile următoare dintr-un cîntec soldățesc din nordul Moldovei, care vorbește despre rostul scrisorii ca mesaj de dragoste: "Mîndra mea, mîndră iubită,/ Nu-ți fie voia urîță/ Și inima rău scîrbită,/ Că de-o

fi în lume bine,/ Eu iar voi veni la tine,/ Și de-o fi în lume pace/ Eu iară mă voi întoarce,/ Dar de-o fi vreo răutate,/ M-oi lipi lângă cetate,/ Si-ți-oi scrie mîndră carte,/ Ai, bădică, bădișor/ Scrie-mi, scrie-mi că mi-e dor,/ Dar n-o scrie cu cerneală,/ Că de-aceasta-i multă-n țară,/ Și n-o scrie cu cărbune,/ Că de-acela-i mult în lume,/ Ci mi-o scrie cu argint,/ Să știu că-i de la iubit,/ Cărticică-n cornurele,/ Pe la laturi cu mărgele,/ Cum o prinde s-o citească,/ Lăcrămile să-i pornească,/ Și s-o scrie tare greu,/ Ca s-o pot citi și eu./ Oi citi-o prin grădină/ Și sara pe la lumină/ Cu suspine la inimă,/ Și-oi citi-o prin pomișori,/ Cu lacrimi pe ochi - șori".

Scrisoarea ca mesaj de dragoste apare din cele mai vechi culegeri ale folclorului nostru.

Alături de scrisoare, în cîntecele contemporane, dorul și dragostea se transmit prin mijloace moderne. Un cîntec din Muscel, azi răspîndit printre tineretul din toată țara, spune: "Ușor, puile, ușor,/ Nu-mi trimite-atîta dor/ Și pe ploaie și pe nor,/ Și pe tren și pe vapor,/ Și pe omul călător./ Pe gurița tuturor,/ Trimite-mi mai puțințel/ Și vino 'tale cu el". Și aici, deci ca și în celelalte genuri, folclorul ține pas cu vremea. Din viață elementele noi intră firesc în poezie.

Un alt grup tematic foarte important al liricii populare îl constituie cîntecele iobăgești de răzvrătire și de luptă, cîntecele de haiducie. În ele, ca într-o istorie nescrisă, poporul a păstrat amintirea suferințelor și luptelor din trecut. Astfel cîntecul ardelenesc a păstrat pînă astăzi amintirea răscoalei lui Horea și a revoluției de la 1848. "Pînă-a fost Horea-mpărat,/ Domnii nu s-au desculțat,/ Nici în pat nu s-au culcat,/ Prînz la masă n-au mîncat,/ Pînă Horea-a-mpărățit,/ Domnii n-au mîncat din blid./ De-ăr împărăți un an/ Nu s-ăr mai culca șohan", spune acest cîntec care de două veacuri ține trează în mintea țărănimii, printr-o formă lapidară de mare plasticitate, ideea domniei poporului. Pentru țărani din Transilvania, amintirea revoluției de la 1848 se leagă de desființarea iobăgiei. Figura lui Avram Iancu

capătă în cîntecul lor unele note eroice, tocmai fiindcă apare ca exponent al aspirațiilor maselor populare "Foaie verde de dirmoz,/ Om ca Iancu n-a mai fost/ De voinic și de frumos,/ C-o pus iobăgia jos./ Pîn' domnii seam-o băgat/ Iobăgia o-a-n-gropat,/ Și-o luat sabia din tină/ Să o șteargă de rugină".

Cîntecul pandurului de la 1821 izvorăște de-a dreptul din cîntecele iobăgești de răzvrătire și conține nu numai îndemnul la răscoală, ci și prevestirea victoriei poporului asupra împilătorului, asupra "balaurilor" pe care în stil folcloric îi pomenește proclamația lui Tudor Vladimirescu. "...Să trag brazda dracului, la ușa spurcatului;/ O brăzduță d-ale sfinte,/ Să ție ciocoiul minte,/ Să-ți arunc un semănat/ Cu sîngele meu udat,/ Ploaie, mare, d-apă vie,/ Ce sămîntă ți-o învie;/ Să mi-ți dau un semănat/ Cum de mult nu s-a mai dat,/ Semănat de potecași,/ Să răsară românași,/ Semincioară d-aia, nene,/ Tot cu ochi și cu sprincene./ Sămîntă de plumb, de fier,/ Ce mi-ați crește pînă-n cer./ Mi-am vîndut și cămășoara,/ Si-mi cumpărai sălbioara !/ Plūgulețul meu nebun,/ Cum te prefăcuși în tun !/ Vezi, așa mai poț' ara/ Să mă scapi de angara !/ Nu mai plînge, Măriuță,/ Vezi de Ion și de căruță/ Si de bietele copile/ C-au ajuns în rele zile/ Să nu plîngeți moartea mea,/ Că-i în țară piază rea./ Uite, mergem să arăm,/ Țelina să despicăm,/ Că avem să semănăm,/ Voi aveți să ne urmați/ Si-nsutit să săcerați"...

Răscoala din 1907 se oglindește în folclor doar prin cîntece povestitoare și prin relatările pline de mare putere de evocare a celor ce au luat partea la ea și au fost victimele sîngeroasei reprimări. În schimb, cîntecele din Muntenia, Oltenia și Moldova vorbesc despre urmările nefaste ale legiilor agrare ce o dată cu dezvoltarea capitalismului au înăsprit neconținut condițiile de muncă pe moșiile boierești și au pregătit răscoala. Cîntecele țărănești de revoltă se înrudesesc cu lirica haiducească fiindcă și haiducia este una din formele de luptă împotriva exploatarei. Cei ce nu mai pot să rabde condițiile vieții iobăgești iau calea codrului: "Biru-i greu, podveda-i grea,/ Sărăcuț de maica mea,/ Unde merg și orice fac,/ De belele nu mai scap,/ Nicăieri nu mai încap/

De frica zapciului,/ Și de groaza birului,/ Uităi drumul sa -
tului,/ Și coarnele plugului;/ Luați drumul crîngului/ Și pote-
ca codrului,/ Și flinta haiducului,/ Că decît în calicie,/ Mai
bine la haiducie". Haiducul înțelege zădărnicia muncii iobă -
gești, situația umilitoare din sat și, în cîntecele lui, așa-
ză aceste condiții de trai față cu viața liberă, cu posibili-
tățile de a lupta pentru schimbarea lor. "Frunză verde, iarnă
neagră,/ Taica, maica mă-ntreabă/ Ce munculiță mi-e mai dra -
gă,/ Eu le spun de haiducie,/ Că mi-a fost ursită mie,/ Din mi-
că copilărie."/ Frunză verde foi de rug,/ Taica mă mîină la
plug,/ Nu știu boii să-i înjug./ Eu-i înjug cu coadele,/ Ei
mă-mpung cu coarnele,/ Plugu-mi este piază rea,/ Umblă de-an-
dărătelea,/ Maica mă mîină la sapă,/ Eu îi spun că nu mi-e dra-
gă,/ Că sînt voinicel înalt,/ Rău îmi șade cocoșat,/ Pe săpu-
ță aplecat,/ Sapa lată, coadă lungă/ Nu mai văd parăle-n pun-
gă,/ Ziua mare, locul tare,/ Și-mi dă șaizeci de parale,/ Frun-
ză verde de arțar,/ Codru-mi este cu lăstar,/ Lasă-i la năiba
de bani".

Spre deosebire de cîntecele iobăgești de răzvrătire, ca-
re cuprind în general o sugestivă prezentare a stărilor reale,
cîntecele haiducești sînt un îndemn ca țăranii ce nu mai pot
suporta exploatarea să aleagă această formă de a scăpa de ea.

În formele de viață tradițională, omul din popor era le-
gat prin mii de fire de satul, de familia lui. Aceste legă -
turi apar în aproape toate cîntecele de înstrăinare, în toate
cîntecele care au ca temă despărțirea de sat, de familie. Sa-
tul, în accepțiunea tradițională, este pentru cei ce pleacă
paradisul pierdut: "Satule, grădină dulce,/ Eu din tine nu
m-ași duce,/ De mirosul florilor,/ De dragul feciorilor,/ De
mirosul la o floare,/ De dragul la șezătoare". Imaginea apare
și într-o colindă: "Satule, grădină dulce,/ Eu din tine nu
m-ași mai duce". Aprôpierea nu este gratuită. Sînt cîntece în
care satul cu toate rînduielile lui tradiționale, cu toate le-
găturile de familie și sociale, este părăsit cu nespusă jale
de cei ce trebuie să se înstrăineze. "Jele-i, doamne cui i je-
le,/ Jele-i inimuții mele,/ După pomii înfloriți,/ După dragii
mei părinți,/ După dalbe floricele,/ După surorile mele,/ După

florile de tei,/ După frățiorii mei,/ După florile de zori,/ După fete și feciori.../ Rău îi stă muntelui, rău,/ Fără flori și fără brazi/ Ca și mie fără frați,/ Rău îi stă, muntelui rău,/ Fără frunze și fără flori,/ Ca și mie fără surori,/ Rău îi stă, muntelui, rău,/ Fără brazi, fără molizi,/ Ca și mie fără părinți,/ Ies afară, cat la brazi,/ Intru-n casă-s fără frați,/ Ies afară, cat la flori,/ Intru-n casă, n-am surori/ Ies afară cat la spini,/ Intru-n casă cu străini". Pentru a exprima sentimentele celui înstrăinat, poetul popular folosește paralelismele frecvente în poezia populară lirică. El aşază faţă în faţă natura satului cu legăturile celui plecat, cu oamenii şi cu familia lui. Jalea inimii o împarte în egală măsură între pomii înfloriţi şi părinţi, între dalbele flori şi surori, între florile de tei şi fraţi, între flori de zori, fete şi feciori. În multe variante cîntecul se termină aici. În varianta citată, pentru a potenţa expresia sentimentelor, intervine un alt mod de realizare a cîntecului popular, repetarea, tripla repetare. Şi de data aceasta, înstrăinatul îşi compară soarta cu elementele din natura satului. Când ajunge însă la a treia repetare, el aşază faţă în faţă spinii cu străinii. Faţă de paralelismele anterioare, acestea din urmă motivează întreg cîntecul.

..

Apariţia cîntecelor noi, în care se oglindeşte realitatea de astăzi din ţara noastră, este în folclorul românesc, care are o puternică tradiţie vie şi o forţă creatoare viguroasă, un fenomen firesc. Primele creaţii noi apar încă în ambianţa folclorică tradiţională, în anii care în concepţia despre lume a oamenilor, înnoirile sînt abia la început. Spontane şi simple, ele sînt izbutite deşi recent create, datorită elanului care le-a generat. În etapa a doua a dezvoltării creaţiei populare contemporane, se cristalizează tematica ei majoră şi înnoirea cuprinde întreg folclorul: procesul capătă proporţii şi are feţe multiple, ce cuprind atît funcţia cît şi structura faptelor de folclor. În condiţiile transformărilor generale din această a doua etapă, creaţia

nouă dezvoltă alături de temele esențiale ale folclorului contemporan și teme tradiționale ce și-au păstrat actualitatea , îmbogățindu-le cu sensul vieții noi. Cîntecele noi oglindesc astfel multilateral realitatea nouă din țara noastră, noile relații sociale, noua concepție despre muncă, despre viața de familie și viața obștească, noul orizont cultural și politic al oamenilor, viziunea lor artistică nouă, gândurile, idealurile, optimismul și elanul omului liber, devenind o expresie a conștiinței sociale de astăzi a poporului muncitor și totodată un factor important în întărirea, dezvoltarea și generalizarea ei. Dar, despre acest folclor nou se va vorbi într-o lecție aparte.
